

ATITUDINI ETNICE ALE ROMÂNILOR: "DISTANȚA SOCIALĂ"

Prof. dr. SEPTIMIU CHELCEA
Universitatea București

Din totalul celor 1 024 de români incluși în eșantionul cercetării noastre¹, numai o parte (9 din 10 persoane anchetate) își exprimă atitudinea față de ei înșiși, ca grup etnic, și între 88% și 77% atitudinea față de minoritățile etnice din România. Am inclus în *Scala distanței sociale*² grupurile etnice cele mai numeroase, care — cu excepția armenilor și evreilor — depășesc fiecare 0,1% din populația țării. Proporția celor care răspund la întrebările din *Scala distanței sociale* vizând una sau alta din minoritățile etnice nu corelează cu volumul populației aparținând respectivei etnii, ci cu intensitatea atitudinii favorabile față de acestea.

Cei mai mulți români (902, adică 88,08%) se referă la etnicii germani, deși aceștia nu reprezintă decât 0,5% din totalul populației României (conform recensământului din 7 ian. 1992). Față de minoritatea germană, românii manifestă, însă, atitudinea cea mai intens pozitivă (ICCS = 18,46). Cei mai puțini români (798, adică 77,92%) se referă la tătari, față de care exprimă o atitudine mai puțin favorabilă (ICCS = 12,99). Să mai dăm un exemplu: la evrei, care reprezintă 0,04% din populația României, se referă 854 de români (83,40% din totalul românilor incluși în eșantion). Față de evrei, românii manifestă o atitudine pozitivă (ICCS = 15,12).

Cele arătate anterior sprijină ideea că atitudinea față de minoritățile etnice se fondează nu pe cunoașterea directă a populației aparținând respectivelor etnii, ci pe stereotipurile etnice³.

Atitudinea românilor față de ei înșiși (ca grup etnic) este, firește, foarte pozitivă (ICCS = 24,48 — comparativ cu limita superioară a indicelui = 25 de puncte). Femeile, comparativ cu bărbații, și persoanele domiciliat în rural, comparativ cu cele din urban, au o atitudine mai intens pozitivă față de propriul grup etnic. Pe vârste, categoria celor de 20—29 de ani exprimă atitudinea cea mai intens pozitivă (ICCS = 24,73), iar persoanele de peste 70 de ani o atitudine pozitivă, dar mai moderată (ICCS = 24,05). Interesant ni se pare și faptul că grupul statistic al persoanelor de 20—29 de ani are atitudini omogene (deviația standard cea mai mică = 1,7219), în timp ce persoanele în vârstă de peste 70 de ani au exprimat atitudini foarte diferențiate (deviația standard cea mai mare = 3,6612).

¹ vezi, Dorel Abraham, Viviana Andreescu, *Investigarea și evaluarea relațiilor interetnice* în „Sociologie Românească”, nr. 2-3, 1994, p. 137—149.

² vezi, Septimiu Chelcea, *Atitudinile etnice și măsurarea lor*, în „Sociologie Românească”, nr. 2-3, 1994, p. 125—130.

³ vezi Septimiu Chelcea, *Reprezentarea socială a identității naționale a românilor*, în „Sociologie Românească”, nr. 2-3, 1994, p. 193—203.

Analizând comparativ pe regiuni istorice atitudinea românilor față de ei înșiși, ca popor, constatăm o anumită diferențiere (vezi *tabloul nr. 1*)

Tabloul 1

Valoarea indicelui calității contactelor sociale pentru români, pe regiuni istorice (N = 932)

Regiunea istorică	Nr.	Valoarea ICCS	Deviația standard
Moldova	219	24,52	2,1828
Muntenia	169	24,07	3,5078
Dobrogea	47	24,85	1,0211
Oltenia	118	24,14	3,7383
Transilvania	155	24,73	1,3547
Crișana-Maramureș	73	24,62	1,6041
Banat	46	24,46	2,8261
București	105	24,88	2,2687

Ca intensitate, cu excepția bucureștenilor, populația românească din Dobrogea și Transilvania manifestă atitudinea cea mai pozitivă față de români (ca grup etnic). Cei din Muntenia și Oltenia au o atitudine foarte pozitivă, dar mai puțin intensă.

Observăm că există o corelație pozitivă între gradul de satisfacție față de nivelul de trai și atitudinea față de români: etnicii români care sunt foarte mulțumiți de nivelul lor de trai au cea mai pozitivă atitudine față de români (ca grup etnic); cei deloc mulțumiți au o atitudine pozitivă, dar mai moderată (ICCS = 24,65% pentru prima categorie și ICCS = 24,43 pentru cea de-a doua categorie). De asemenea, se observă că românii incluși în eșantion care cred că nivelul lor de trai se va îmbunătăți în mare măsură în următoarele 12 luni, manifestă atitudinea cea mai intens pozitivă față de poporul român (ICCS = 24,65). În contrast, cei care cred că nivelul lor de trai se va înrăutăți în mare măsură au o atitudine pozitivă, dar cu o intensitate mai mică (ICCS = 24,21).

În fine, cei care apreciază că în ultimii trei ani s-au produs schimbări în bine în ceea ce privește relațiile dintre diferitele grupuri etnice au o atitudine mai pozitivă față de români (ICCS = 24,79), decât cei care cred că schimbarea s-a produs în rău (ICCS = 24,52).

Mai remarcăm, în încheiere, faptul că românii care au atitudinea cea mai intens pozitivă față de ei înșiși (ICCS = 24,80) sunt unii și acciași cu cei care sunt de părere că minoritățile etnice ar trebui să aibă dreptul să folosească limba maternă în administrația locală și în justiție (tribunal). Cei care refuză minorităților etnice acest drept au față de români (ca grup etnic) o atitudine pozitivă, dar mai puțin intensă (ICCS = 24,49).

Atitudinea românilor față de grupurile etnice din România variază foarte mult de la un grup etnic la altul. Față de nici o minoritate etnică românii nu manifestă atitudini xenofobe, de excludere din țară sau de acceptare a lor numai ca vizitatori în România. Pentru fiecare grup etnic media ponderată (un punct pentru *itemul 7* al scalei + 2 puncte pentru *itemul 6*) depășește valoarea 3, considerată de noi drept critică. De cealaltă parte (ati-

tudinile pozitive), se pot observa poziții diferite, de la intens pozitiv la pozitiv, cu 5 trepte de intensitate:

- I — de la 3 la 7 puncte (exclusiv) = foarte slab pozitiv;
- II — de la 7 la 12 puncte (exclusiv) = slab pozitiv;
- III — de la 12 la 18 puncte (exclusiv) = puternic pozitiv;
- IV — de la 18 la 25 de puncte = foarte puternic pozitiv.

În *tabelul 2* este prezentată situația minorităților etnice față de care s-a testat atitudinea românilor. Se constată că față de nici un grup etnic românii nu manifestă o atitudine negativă, de respingere totală (media până la 3 puncte). De asemenea, față de nici o minoritate etnică, românii nu manifestă o atitudine foarte slab pozitivă (I) și față de un singur grup etnic, cel al romilor (țiganilor), manifestă o atitudine slab pozitivă (II). Românii din eșantion se raportează puternic pozitiv (III) față de un număr de nouă grupuri etnice (armeni, bulgari, sârbi, evrei, maghiari, ucrainieni, ruși, turci, tătari — în ordinea descrescătoare a acceptării lor) și foarte puternic pozitiv (IV) față de o singură minoritate etnică, cea a germanilor. Diferențele dintre intensitatea atitudinilor față de minoritățile etnice din grupa a III-a, de cele mai multe ori, nu sunt semnificative statistic, dar este statistic semnificativă diferența dintre grupele II, III și IV (vezi *tabelul 2*).

Tabelul 2

Atitudinea românilor față de grupurile etnice din România

← negativă	ATTUDINE			
	→ pozitivă +			
NEGATIVĂ	FOARTE SLABĂ (I)	SLABĂ (II)	PUTERNICĂ (III)	FOARTE PUTERNICĂ (IV)
—	—	romi (7,32)	armeni (15,61) bulgari (15,47) sârbi (15,34) evrei (15,12) maghiari (14,99) ucrainieni (14,02) ruși (13,61) turci (13,11) tătari (12,99)	germani (18,46)

Diferențiat pe sexe, se constată că față de toate minoritățile etnice femeile (româncele) au o atitudine mai puțin pozitivă decât bărbații. Diferența dintre valorile ICCS la bărbați și la femei este statistic nesemnificativă în cazul romilor, germanilor și maghiarilor.

După rezidență, persoanele domiciliat în rural se caracterizează printr-o atitudine pozitivă față de toate minoritățile etnice, dar de o intensitate mai redusă decât cea a persoanelor domiciliat în urban.

Datele cercetării noastre evidențiază o anumită regularitate în formarea și exprimarea atitudinilor etnice: persoanele de sex feminin, ca și cele domiciliat în rural, tind să manifeste o atitudine mai puțin pozitivă față de minoritățile etnice. Față de nici un grup etnic românii nu au o atitudine xenofobă, de excludere din România.